

İslam Ceza Hukuku Etrafındaki Tartışmalar

Sabri Erturhan, Rağbet Yayınları, İstanbul, 2008, 400 sayfa.

Osman MEMİŞ*

İslami ilimlerde akademik çalışma yapan ya da en azından Kur'an ve sünneti kaynak olma değeri yönüyle inceleyenler, günümüzde daha da fazla dillendirilen Kur'an ve sünnetin tarihsel olduklarına dair söylemlere bir şekilde şahit olmuşlardır. Kur'an ve sünnetin tarihsel olduğu iddiası bağlamında en fazla üzerinde durulan husus ise İslâm'da ceza hukuku ile ilgili naslardır. Batılı düşünürlerin ortaya çıkardığı ve kendi kutsal kitaplarına uyguladıkları tarihselcilik, Kur'an-ı Kerim için de uygulanabilir bir yöntem midir? Batının ve modern toplumun Kur'an ayetleri ve sünnetle belirlenen cezalara yönelttikleri ilkellik, barbarlık, çağdışılık, insan onuruna aykırılık vb. baskıcı söylemlerin etkisinde kalarak, bu cezaların aslında İslâm'da olmadığını söyleyip tarihselci bir yaklaşım sergilemek dinin ruhuna uygun mudur? İslâmî hükümlerin tarihsel olduğunu yani bahse konu olan hükümlerin nüzul dönemi şartlarına göre belirlendiklerini, günümüze hitap etmediklerini, dolayısıyla o döneme gidip nasların ruhunu esas alarak bu hükümlerin çağımıza uygun bir şekilde değiştirilmesi gerektiğini savunan çağdaş yazarlar kimlerdir ve dayanakları nelerdir? Erken dönemlerden beridir, İslam bilginleri arasında da tartışılan, ancak günümüzde çok daha yoğun bir şekilde İslam araştırmacılarının gündemine gelen; kısas, irtidat, recm, hirâbe (yol kesme) cezalarının mahiyeti ve dayanakları nelerdir? Günümüz modern toplumuna bu cezalar uygun düşer mi? İşte, Sabri Erturhan'ın *İslâm Ceza Hukuku Etrafındaki Tartışmalar* isimli kitabı bu alandaki önemli bir boşluğu doldurur niteliktedir. Kitap, tarihselcilik etrafında oluşan zengin bir literatüre yer vermesi ve meseleleri ayrıntılı delilleri ile ele alması bakımından Kur'an ve sünnetin tarihselliğini merak eden araştırmacıların mutlaka okuması gereken bir kitaptır.

Öteden beri İslâm dışı çevrelerde İslâm Ceza Hukukunun insan onuruna değer vermeyen, onun hayat hakkına ve vücut bütünlüğüne yönelik ilkel ve zalimane cezalar öngören bir sistem olarak lanse edilmeye çalışıldığına dikkat çeken yazar, 11 Eylül 2001 olaylarının akabinde bu anlayışın Batı dünyasında en üst düzeye çıktığını tespit etmiştir. Belirtilen olaydan sonra İslâm'ın adeta terörün ve her türlü zalimane muamelenin kaynağı olduğu görüşünün bireysel olmaktan çıkarak kitlesel

*Doktora Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

bir kanaate dönüşme eğilimi gösterdiğine işaret eden yazar, bu kabullerin ne derece objektif, duygusal ve subjektif olduğunun bilimsel olarak ortaya konulmasının büyük önem arzettiğini belirterek bu kitabı hazırladığını ifade etmiştir (s.13).

Kitap, bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır.

Yazar giriş bölümünde kitabın kısa bir özetini sunmuş ve ana başlıkları hakkında kısa bilgiler vermiştir. Burada yazar, tarihselcilik açısından had ve kısas cezalarını genel olarak incelemiştir. Bu bağlamda önce ana hatlarıyla tarihselcilik kavramını, tarihselci akımın müslüman temsilcilerinin kimler olduğunu ve temel görüşlerini, İslamî cezalar konusundaki argümanlarını ve alternatif önerilerini ele almış, sonra bu iddiaların ve yorumların mümkün olup olmayacağını İslâm hukukunun kendi ana kaynakları ve dinamikleri açısından incelemiş, müslümantarihselcilere cevaplar vermeye çalışmıştır.

Yazar Batı'da gelişen tarihselci yaklaşımın, daha sonra müsteşrikler tarafından Kur'an'a da uygulanmaya çalışıldığına dikkat çekmiştir (s. 29). Müslüman tarihselciler içinde Fazlurrahman, Hasan Hanefi, İlhami Güler, Mustafa Öztürk, Hayri Kırbaşoğlu, Ömer Özsoy, Ferhat Koca ve daha birçok kişinin tarihselci yaklaşımına örnekler vererek temel düşüncelerini tespit etmeye çalışmıştır. Yazar, tarihselcilerin esasen Kur'an'ın sunduğu somut çözümlerin değil, onların arka planında yatan espri ve ruhun bağlayıcı olduğunu, Kur'an'ın sunduğu çözümlerin nihaî çözümler değil, örnek çözümler olduğunu ileri sürdüklerini belirtmiştir (s. 41).

Yazarın Müslüman tarihselcilere yönelttiği en dikkat çekici eleştiri ise, tarihselciliğin hangi kaygılarla ortaya çıktığı üzerinedir. Kısaca dinin yeniden yorumlanması olarak tarif edilebilecek olan tarihselcilik, insanların veya müslümanların nasıl daha iyi dindar olabilecekleriyle ilgili bir yaklaşım sergilemez. Aksine müslümanların modern dünya düzenine nasıl uydurulacağı ile ilgili bir kaygı sonucu ortaya çıkmıştır ve bu maksatla kullanılan bir yöntemdir (s. 46).

Müslüman tarihselcilerin görüşlerinin tutarsızlığını, Allah'ın ilim sıfatına sahip olduğu anlayışına ters düşmesi bakımından ele alan yazar, Kur'an'da çok sıklıkla hakk, hudûdullah, sünnetullah gibi kavramların zikredilmesini de genelde Kur'an hükümlerinin, özelde de cezâî hükümlerin tarihsel olmayıp evrensel olduğunu gösteren önemli belirtiler olarak saymaktadır (s. 71-74). Yazar ayrıca Müslüman tarihselcilerin görüşlerinin bâtıl olduğunu ortaya koymak için meseleyi sebebin husûsiliği, zamanın değişmesi, İslâm öncesi cezalar, ceza teşri politikası, maslahata riayet, ana ilkeler ve uygulamalar bakımından ele alarak onların delillerini çürütmeye çalışmış, okuyanın ilgisini çekeceğini ve akıllarındaki sorulara cevap olacağını düşündüğümüz önemli değerlendirmelerde bulunmuştur.

İkinci bölümde yazar “Çağdaş İnsanî Değerler ve İslamî Cezalar” başlığı altında daha çok İslâm’ı benimsemeyen veya İslam kültürüne yabancı kesimler tarafından ileri sürülen İslamî cezaların insan onuru ve insan haklarıyla bağdaşmayacak nitelikte ilkel, zalimane ve işkence içerdiği yönündeki iddialar ile bu iddialara verilen cevapları ele alıp incelemiştir. Konuyu genel eleştiriler, bunlara verilen cevaplar, özel cezalara yöneltilen eleştiriler, alternatif ceza olarak hapis cezası başlıkları altında tartışmıştır. Bu bölümün değerlendirmesinde yazar, İslâm’ı benimseyen fakat buna rağmen Kur’an hükümlerinde bildirilen cezaları bir şekilde kabul etmediğini veya bu cezaların adil olmadığını, zâlimane ve gayr-ı insanî olduğunu belirten kişilerin, Kur’an’ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr etmiş olabileceklerini vurgulaması dikkat çekmektedir (s. 254-255).

Yazar, Kuran ayetlerinde açıkça bildirilen hadd cezalarını tevil eden düşünceye de karşı çıkmaktadır. Kur’an hükümleri hakkında “ben yaptım oldu” şeklinde serbest bir tevil ve içtihat anlayışının asla kabul edilebilecek bir yaklaşım olmadığını belirtmekte ve bu durumun bizi götürebileceği sonuçları örneklerle açıklamaya çalışmaktadır (s. 255). Bu bağlamda yazar, ayetlerde geçen “kat” ve “celde” gibi lafızların gerçek anlamda alınmayıp başka anlamlara yorumlanmaya çalışılmasını da eleştirmektedir. (s. 256)

Üçüncü bölümde yazar “Tartışmalı İslâmî Cezalar” başlığı altında, İslâm hukukunun teşekkül döneminden itibaren tartışılan, ancak günümüzde çok daha yoğun olarak dillendirilen recm ve irtidât cezaları ile bir suçu ilk defa işleyen failin cezalandırılmaması gerektiği yönündeki görüşleri incelemiştir. Yazar, bu bölümde “Klasik Yaklaşımlar” başlığı altında ise klasik dönem müfessir, muhaddis ve fukahanın tamamına yakınının recm cezasını sabit bir had cezası olarak gördüğünü, dolayısıyla bu cezanın infaz şeklinin yani suçlunun taşlanarak öldürülmesinin teabbüdî olmasından dolayı değiştirilemez görüldüğünü belirtmiş ve o dönemin alimlerinin delillerini ve bu delillere karşı öne sürülen eleştirileri zikretmiştir (s. 264-271). Yazar, tartışmalı hadd cezalarından ilki olan recm cezasını incelediği “Çağdaş Yaklaşımlar” başlığı altında ise “recmi reddeden görüş” ve “recmi tazir cezası olarak kabul eden görüş” olmak üzere iki yaklaşım olduğunu zikretmiş, bunların görüşlerine dair delillerini, delillerine karşı ortaya çıkan eleştirileri ele almıştır. Çok fazla sayıda çağdaş akademisyenin görüşünü öğrenme fırsatı veren ve bir fıkhi meselenin nasıl tahlil edilebileceğine dair yeni bir ufuk kazandıran bu bölümde, yazar sadece görüşleri nakletmekle kalmayıp kendisinin de bu cezanın tazir cezası olarak kabul edilmesi yönünde kanaat belirtmesi meseleye ilmî bir zenginlik kazandırmaktadır (s. 271-309).

Tartışmalı hadd cezalarından irtidat cezasını ele aldığı kısımda yazar, fıkhî mezhep hukukçularının irtidat fiilinin cezasının idam olduğu noktasında birleştiklerini ve bu cezayı hadd cezası kapsamındaki cezalar arasında saydıklarını beyan etmiştir. Ancak yazar, Hanefilerin kadının irtidat etmesi halinde idam edilmeyeceğini ileri sürmelerinin, irtidâdı tazir cezası sayma eğiliminde oldukları yönünde bir işaret olarak algılanabileceğine de dikkat çekmiştir. Bu klasik anlayış yanında bazı çağdaş İslam hukukçusu ve araştırmacılarının kimisinin irtidat cezasını temelden reddettiğini, kimisinin tazir türü bir ceza olduğunu savunduğunu, kimisinin ise suçun basit veya nitelikli oluşuna göre takdir ettiğini belirtmektedir. Klasik görüş başta olmak üzere bütün görüşleri delilleri ile ayrıntılı şekilde inceleyen yazar, bunun sonucunda kendi kanaatinin de, bu cezanın tazir türü bir ceza sayılması yönünde olduğunu gerekçeleriyle beraber ortaya koymuştur. Sonuç bölümünde yazar, İslam hukukunun ana kaynakları, temel prensipleri, metodolojisi ve kendi iç dinamikleri açısından araştırmaya konu olan cezaların tarihsel olamayacağı sonucuna varmıştır.

Bir kısmını okuyucularımızla paylaştığımız, ciddi bir emek mahsulü olduğu anlaşılan bu kitap, özellikle günümüzde ortaya çıkan tarihselcilik yaklaşımlarının geldiği noktayı bizlere göstermesi ve tarihselciliğin niteliğini belirtmesi bakımından önem arzeder. Ayrıca İslam ceza hukuku alanında çağdaş yaklaşımları da öğrenme imkanı elde etmemizi sağlaması ve bu alana dair geniş bir literatür bilgisini bizlere kazandırması bakımından da önemli bir eser olduğu görülmektedir.